

Євтушенко Андрій Володимирович
Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. Бондар Н.О.
Державний біотехнологічний університет

УКРАЇНСЬКІ ШІСТДЕСЯТНИКИ ТА ПИСЬМЕННИКИ–ДИСИДЕНТИ

Становище Радянської України у другій половині ХХ століття характеризувалось жорстким контролем з боку радянського тоталітарного режиму всіх сфер суспільного життя, включаючи культуру, освіту та літературу. Однак, попри жорсткі репресії, цензуру та ідеологічний тиск, національно свідомі діячі не припиняли боротьбу за збереження української ідентичності, мови та прав людини. Особливо помітними в цьому контексті стали представники так званого покоління "шістдесятників" і письменники-дисиденти, серед яких найяскравіші постаті — Ліна Костенко, Василь Стус, Василь Симоненко, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Микола Руденко. Вони відіграли ключову роль у збереженні культурної самобутності, національних цінностей та формуванні основ для майбутнього демократичного суспільства в Україні. Їхня творча та громадська діяльність, спрямована на критику радянської системи, захист прав людини, боротьбу за свободу слова та збереження української мови, залишається надзвичайно актуальною і в сучасних умовах, коли Україна знову бореться за свою незалежність та національну ідентичність. В умовах війни Росії проти України особливо важливо пам'ятати про цінність ідей, які захищали ці постаті, та продовжувати їхню боротьбу за свободу думки, культуру та незалежність.

Діяльність шістдесятників стала реакцією на репресивну політику радянської влади, спрямовану на обмеження свободи слова, культури українського народу, та руйнування національних традицій. Шістдесятники сміливо протистояли режиму, звертаючи увагу суспільства на проблеми утиску культурних прав та свободи думки. Через літературні твори та публічні виступи вони прагнули зберегти національні цінності та розбудити національну самосвідомість українців, що викликало значний резонанс в суспільстві.

В умовах політичного та ідеологічного тиску, дисиденти та шістдесятники зіштовхнулися з переслідуванням, цензурою, а часто й фізичними репресіями з боку радянської влади. Проте, попри загрозу арештів та позбавлення волі, вони не припиняли боротьбу за права українців та право на власну культуру й мову. Завдяки їхній діяльності українське суспільство отримало важливий досвід спротиву та відстоювання власної ідентичності.

Дисидентські гуртки діяли переважно в Києві та Львові. В Україні налічувалося не більше тисячі активних дисидентів. Проте їх підтримували й співчували їм багато тисяч.

Естетичним взірцем письменників 60-их років стала творчість митців Розстріляного Відродження. Літературне шістдесятництво зробило чималий внесок у розробку нових жанрів, розширюючи тематику художньої літератури темами підкорення космосу, етичної правомірності науково-технічної революції, темою голодомору.

Таким чином, рух українських шістдесятників та письменників-дисидентів (Ліна Костенко, Василь Стус, Василь Симоненко, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Микола Руденко) в другій половині ХХ століття відіграв важливу роль у розвитку української національної ідентичності та утвердженні ідеалів свободи й прав людини.

Камишанська Дар'я Романівна
Науковий керівник – ст. викладач Півненко Л.В.
Державний біотехнологічний університет

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Стаття 3 Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Однак, незважаючи на конституційний захист, у повсякденному житті є свідчення частих порушень основоположних

прав та свобод людини, що забезпечують вищезазначені цінності людини, через неправильне тлумачення самих прав, свобод та неналежне правове регулювання певних відносин, що впливають з цих правових норм. [1, с. 3]

У сучасному світі цінність має не лише те, що ті чи інші права і свободи людини і громадянина проголошені чи навіть кодифіковані, а насамперед те, що вони реально реалізуються, особливо в частині їх ефективного захисту. Доцільно зазначити, що захист прав людини хвилював людство з незапам'ятних часів і залишається актуальним і сьогодні. [2, с. 35] Права і свободи людини – це основа демократичного суспільства. Їх розуміння та практичне застосування потребують ґрунтовного теоретико-методологічного підґрунтя.

Теоретичні аспекти прав і свобод людини ґрунтуються на різних філософських і правових концепціях. Наприклад, однією з найвідоміших теорій є концепція природних прав, яка стверджує, що права людини є вродженими і невід'ємними. Відповідно до цієї концепції, права існують незалежно від держави і повинні гарантуватися незалежно від будь-яких зовнішніх обставин. Інша теорія – концепція позитивних прав, яка стверджує, що права існують лише тоді, коли вони закріплені в законах держави. Згідно з цією концепцією, права і свободи людини визнаються та гарантуються державою, яка встановлює їх межі та обов'язки. До того ж доречно зазначити концепцію соціальних прав та свобод. Дана концепція передбачає, що права людини повинні включати не лише політичні та громадянські права, але й соціальні, економічні та культурні права [3, с. 16]. Згідно з цією концепцією, держава повинна гарантувати реалізацію всіх цих прав для всіх своїх громадян.

Методологічні аспекти прав і свобод людини містять в собі визнання, захист і реалізацію цих прав. Відповідно, для забезпечення вище зазначених чинників необхідна ефективна система правових норм, що гарантуватиме дотримання прав людини і встановлюватиме відповідальність за їх порушення. Тому, для дослідження прав і свобод людини доцільно застосовувати різні методологічні підходи:

- юридичний, тобто аналіз правових норм та актів, що регулюють права та свободи;
- соціологічний: дослідження прав та свобод у контексті соціальних відносин;
- політологічний, мається на увазі аналіз політичних систем та їх впливу на права та свободи;
- міждисциплінарний: поєднання знань з різних наук для комплексного аналізу прав та свобод [4, с. 29].

Базуючись на дослідженій літературі можна стверджувати, що один з основних методів захисту прав і свобод людини – це створення конституційного гаранта, який закріплює основні права і свободи в конституції країни та встановлює механізми їх захисту. Судові органи і органи правоохоронної системи відіграють важливу роль у забезпеченні додержання прав людини та розгляді скарг на їх порушення.

Крім того, міжнародне право та міжнародні документи, такі як Загальна декларація прав людини, Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод, також визнають і гарантують права і свободи людини. Ці міжнародні норми є додатковим механізмом захисту прав людини на міжнародному рівні і можуть використовуватися як джерело права в національних судах.

Отже, проаналізувавши все вище зазначене можна підсумувати, що теоретико-методологічні аспекти прав і свобод людини представляють сукупність концепцій, що визначають основи визнання, захисту і забезпечення прав і свобод людини. Різні концепції, включаючи концепцію природних прав, позитивних прав та соціальних прав, пропонують різні підходи до розуміння та існування прав людини. Дотримання та захист прав і свобод людини і громадянина значною мірою сприяє досягненню глобальних цілей миру, демократії, розвитку та безпеки. У зв'язку з цим у сучасній державі Україна, яка виступає за побудову правової держави, вкрай необхідна постійна та змістовна (насамперед з правової точки зору) правозахисна діяльність, спрямована на особливу відповідальність як органів державної влади, так і інших інституцій, що входять до складу правової системи держави, а також є частиною системи захисту прав людини.

Література

1. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загально теоретичне дослідження: автореф. дис...канд юрид. наук: 12.00. 01. Львів. 2016. 23 с.
2. Матвійчук А.В. Захист прав і свобод людини як прямий обов'язок сучасної держави / А.В. Матвійчук // Аеро-2020. Повітряне і космічне право: [Матеріали Всеукраїнської конференції молодих учених і студентів, м. Київ, Національний авіаційний університет, 20 листопада 2020 р.] Том 1. – Тернопіль: Вектор. – С. 35-38.
3. Федоренко В. Л. Конституційні права і свободи людини та їх гарантування й захист в Україні: монограф. Київ: Вид-во Ліра, 2020. – 138 с.
4. Косілова О. І. Теоретичні та практичні аспекти обмеження прав і свобод: вітчизняний та зарубіжний досвід//Інформація і право.- 2020. №. 3 (34). - С. 26-33.

Коваленко Сергій Юрійович

Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. Бондар Н.О.

Державний біотехнологічний університет

ВІДНОСИНИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В 1930–Х РОКАХ

Проблема відносин радянської влади та української інтелігенції в 30-х роках ХХ ст. є актуальною з точки зору потреби у розумінні того, як тоталітарні режими впливають на інтелектуальні та культурні еліти, а також як національні еліти формують національну пам'ять і ідентичність в умовах жорсткого переслідування та контролю. Сьогодні ми спостерігаємо схожі процеси у різних частинах світу, де творча і наукова еліта стикаються з утиском свобод, цензурою та політичними репресіями. Досвід української інтелігенції 1930-х років є важливим уроком для сучасного суспільства, яке прагне зберегти незалежність думки, творчий потенціал і національну ідентичність. Окрім того, розуміння ролі інтелігенції в цей складний період української історії сприяє відновленню історичної справедливості стосовно тих, хто став жертвами репресій. Сучасні дослідження та обговорення цієї теми допомагають відновити зв'язок між поколіннями, підкреслюючи важливість свободи слова, творчості та наукових досліджень у побудові сильного і свідомого суспільства.

Під інтелігенцією розуміють верству освічених людей, які займаються творчою, науковою або культурною діяльністю. Ця освічена частина суспільства відіграє важливу роль у формуванні культурної свідомості, національної ідентичності, моральних та етичних принципів. Проте в радянській системі інтелігенція часто сприймалася як потенційна загроза, оскільки вона мала здатність до критичного мислення та могла висловлювати незалежні думки, що не завжди відповідали державній ідеології.

Політичні репресії 1930-х років торкнулися інтелігенції в повній мірі. Багато українських письменників, науковців, художників й діячів культури стали жертвами сталінських чисток. Режим прагнув знищити незалежну думку, замінюючи її соціалістичним реалізмом — офіційною художньою течією, що мала пропагувати переваги радянської системи й формувати позитивний образ Сталіна та правлячої партії. Творчість митців піддавали жорсткому контролю та цензурі, а тих, хто не відповідав цим вимогам, звинувачували у "ворожій діяльності" та антирадянських настроях.

Багато представників української інтелігенції, таких як Микола Хвильовий, Микола Куліш, Лесь Курбас, Олександр Довженко та інші, стали символами покоління, яке відоме як "Розстріляне Відродження". Їхні твори не лише збагачували українську культуру, а й сприяли розвитку національної свідомості. Однак за часів Сталіна вони часто ставали об'єктом переслідувань, оскільки їхня творчість підкреслювала самобутність українського народу та відображала його унікальні традиції й історичні події, що не відповідало інтернаціональним настановам радянської влади.